

EL VALENCIÀ EN 25 ANYS (II): PERCEPCIONS I VALORACIONS

Raquel Casesnoves Ferrer*

Resum

En aquest article volem mostrar com ha anat canviant amb el temps l'opinió dels valencians sobre l'ús que, en general, es feia del valencià en el moment en què es realitzava l'enquesta i en relació amb el passat. Ens basem en les enquestes sobre el coneixement i ús del valencià que realitza periòdicament el Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics (SIES). Ens centrarem molt particularment en el període comprès entre l'any 1995, un any d'especial importància pel canvi de govern autonòmic, i 2010, l'últim any del qual disposem dades que encara no han estat suficientment difoses.

Partim de la hipòtesi que la majoria de la població valenciana és ben conscient que el valencià s'usa menys que abans i que, tal vegada per això, ha acabat conformant-se amb una situació que en algunes regions ja podem qualificar de crítica, adaptant-hi alhora les expectatives que tenen sobre el futur del valencià.

Més enllà de l'evolució, però, també volem donar a conèixer una caracterització singular i original dels valencians segons les seves opinions l'any 2010. La descripció d'aquests tipus de valencians ens permetran observar les característiques socials i demogràfiques més rellevants que tenen les persones contràries a una major extensió del valencià, així com les que suporten el procés de recuperació del valencià i en demanen nivells més alts d'ús.

Valencian 25 Years Later: Perceptions and Judgements

Abstract

The aim of this paper is to show how the Valencians' perception of the use of Valencian, at the time this survey was conducted as well as with respect to the past, has changed over time. We rely on the surveys about the knowledge and use of Valencian that the Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics (Service for Sociolinguistic Research-SIES) carries out periodically. We focus particularly on the period between 1995, a year of special significance due to the change of the regional government, and 2010, the last year for which data are available, data that have not been sufficiently disseminated.

Our starting hypothesis is that most of the Valencian population is well aware that Valencian is used less now than before, and, perhaps because of this, it has ended up resigning itself to a situation that in some regions can already be classified as critical, and adjusted its expectations about the future of Valencian.

Beyond the development of these perceptions, however, we also want to present a unique and original characterization of Valencian people according to their opinions in 2010. A description of these types of Valencians will allow us to observe the most significant social and demographic characteristics of the people who are against the spread of Valencian, as well as those who, on the contrary, support its recovery and demand greater levels of use.

*Raquel Casesnoves Ferrer, investigadora Ramón y Cajal de la Universitat Pompeu Fabra, raquel.casesnoves@upf.edu

Article rebut el 20.11.2012. Avaluació cega: 13.03.2013. Data d'acceptació de la versió final: 20.04.2013.

Citació recomanada: CASESNOVES FERRER, Raquel. «El valencià en 25 anys (II): percepcions i valoracions», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 59, 2013, p. 111-130, DOI: 10.2436/20.8030.02.7.

Sumari

1 Introducció

2 L'evolució de les opinions i expectatives sobre el valencià

2.1 Mesurant la vitalitat del valencià en el moment de l'entrevista

2.2 Valorant l'evolució de l'extensió social del valencià

2.3 Opinant sobre com hauria de ser l'ús del valencià

2.4 Pronosticant el futur del valencià

3 Una caracterització opinable dels valencians

4 Una caracterització particular dels valencians i una de singular sobre les persones que estan en contra del valencià

4.1 Els crítics: objectius i pessimistes

4.2 Els ingenus: subjectius i optimistes

4.3 Els simpatitzants o defensors: realistes i favorables

4.4. Els hostils: realistes i contraris

5 Conclusions

Bibliografia

1 Introducció

La percepció que tenim de l'ús social que es fa d'una llengua ens predisposa i influeix en la nostra conducta, en la nostra predisposició per parlar-la. Sobre aquest supòsit es va desenvolupar, des de la psicologia social del llenguatge, la coneguda 'Teoria de la vitalitat etnolingüística' (Giles, Bourhis and Taylor, 1977; Bourhis, Giles and Rosenthal, 1981; Giles and Johnson, 1987), a bastament aplicada a l'àmbit de la llengua catalana (Ros, Cano i Huici, 1987; Baldaquí, 2004; Giles i Viladot, 1994; Ros, Cano i Huici, 1994; Viladot 1989, 1991, 1992, 1993, 1998; Viladot i Esteban, 2009; Viladot i Siguan 1992; Ytsma, Viladot i Giles, 1994). Seguint aquesta branca de pensament, la baixa percepció que tenen els valencians sobre l'ús de la seva llengua s'hauria de correspondre, *de facto*, amb un ús efectivament baix.

Per un altra banda, sabem, com ja va dir fa temps Ninyoles (1969), que les expectatives socials generades entorn a la llengua influeixen en qualsevol procés de recuperació lingüística, fins i tot més que els usos lingüístics. En aquest sentit, el conflicte lingüístic extremadament violent que es va viure al País Valencià durant la transició, originat per la reacció dels sectors més conservadors a les reivindicacions de les forces democràtiques, i la consegüent *lingualització* de la política (Ninyoles, 1992: 426) ens portarà cap a una situació en què per paradoxal que pugui parèixer, els moviments compromesos amb la normalització del valencià seran considerats traïdors (*catalans*) i els abanderats de la castellanització com a valencians genuïns (particularment els *blavers*) (Pradilla, 1999; Flor, 2011). El resultat, de sobres conegut, amb una *Llei d'Ensenyament i Ús del Valencià* (1983) que no reconeix explícitament la unitat idiomàtica del valencià i que amb tres dècades de vigència no ha acabat d'aplicar-s'hi mai (Alcáez, Ochoa i Ferran, 2004; STEPV, 2008), podria explicar aquest discurs constantment reiterat que apunta a una escassa demanda social envers la institucionalització de la llengua en diferents àmbits. El cert però és que tot i que això no es correspon amb les expectatives que tenien els valencians respecte al futur de la llengua (Pitarch, 1994) sí que sembla en canvi conformar-s'hi amb una mena de *profecia que s'autorealitza*² (Merton, 1949), ben palesa en el retrocés constant i progressiu de l'ús social del valencià (Pradilla, 2008; Casesnoves Ferrer, 2012).

Aquest treball presenta les incongruències d'una situació sociolingüística molt particular en què les expectatives socials pel que fa al valencià han anat frustrant-se i adaptant-se a la nova conjuntura política i lingüística. Els nivells de demanda social han disminuït paulatinament i han acabat concentrant-se en sectors socials força compromesos però també minoritaris. En efecte, les primeres enquestes sobre competència i ús del valencià que realitzà la Generalitat Valenciana (CEC, 1989 i 1990) confirmaven ja que la majoria de les persones que treballaven tant al sector terciari com a l'administració pública (68% i 75% respectivament) pensaven que el valencià s'usaria més en un futur. Si bé és cert que fins l'any 1995 aquesta previsió es va complir, també ho és que des de llavors l'ús del valencià ha anat retrocedint en tots els àmbits d'ús.

Les dades que ens serveixen de base són les enquestes sobre el coneixement i l'ús del valencià, (que també inclouen una part sobre la valoració i la percepció de l'ús del valencià en general), que ha realitzat el Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics (SIES) de la Generalitat Valenciana des de l'any 1985 fins al 2010³. Ens centrarem particularment en el període comprés entre l'any 1995, un any d'especial importància pel canvi de govern autonòmic, i el 2010, l'últim any del qual disposem dades que encara ni han merescut una anàlisi en profunditat ni, sorprenentment, han estat difoses (si fem excepció d'un tríptic a tot color que resumeix a cop de gràfics els principals resultats). A més, cal tenir present que durant aquest període ha arribat gairebé un milió d'immigrants estrangers, la majoria dels quals encara no haurà pogut aprendre valencià. Del període que va de 1985 fins al 2005 se n'ha fet ja un examen (Sanjuan Merino, 2008) que inclou a més els resultats de l'enquesta que va fer l'Acadèmia Valenciana de la Llengua l'any 2004 (AVL, 2005). Volem fer palès que la nostra contribució rau en la merescuda explotació d'una minsa

² Una explicació de la situació que, en principi, és 'falsa' i que acabarà generant però un comportament nou que farà que la situació inicial sigui 'vertadera'.

³ L'autora reconeix enormement la disponibilitat i cordialitat del Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics per haver-me cedit les dades de l'Enquesta 2010.

part de l'enquesta 2010,⁴ especialment per la caracterització singular i original dels valencians que hi presentem.

L'article està dividit en dos blocs principals. A la primera part presentarem l'evolució de les valoracions, percepcions i expectatives de l'ús social del valencià que té la població valenciana en general i, en particular, els residents de les diferents regions en què el SIES acostuma a diferenciar el País Valencià. La segona part proposa una classificació dels valencians en relació amb les seves opinions sobre l'ús del valencià tot i exposant les seves característiques socials i demogràfiques més rellevants.

A la taula següent s'exposen les preguntes que analitzarem, tal qual es formulen als enquestats, les opcions de resposta que els hi presenten i els anys que han estat inclosos a l'enquesta.

Taula 1. Preguntes i opcions de resposta sobre les percepcions i expectatives de l'ús del valencià incloses en les enquestes del SIES

Opinions	Formulació de la pregunta	Opció de resposta	Període d'enquesta
Valoració del moment actual	El valencià s'usa <i>ACTUALMENT</i>	Gens, poc, normal, bastant, molt	1992 - 2010
Percepció de l'evolució	A <i>NIVELL SOCIAL</i> , el valencià s'usa... que fa uns quants anys	Més, igual, menys	1992 - 2010
Opinió sobre com hauria de ser	Creu que el valencià <i>HAURIA D'USAR-SE...</i> que ara	Més, igual, menys	1992 - 2010
Previsió de futur	Creu que el valencià <i>S'USARÀ EN UN FUTUR...</i> que ara	Més, igual, menys	2005 - 2010

2 L'evolució de les opinions i expectatives sobre el valencià

En aquest apartat veurem què pensaven i preveien els valencians sobre la seva llengua fa 20 anys, quins han sigut els canvis que s'hi han produït i com de diferents són les percepcions i valoracions segons el lloc o la regió del territori on es resideix. Creiem que les variables territorials tindran aquí un pes determinant, perquè, com s'ha anat comprovant cada cop que s'han analitzat censos i enquestes⁵, el nivell de coneixement i ús del valencià del poble o ciutat on residim influencia molt més en la tria de llengua que no d'altres factors, com pugui ser el nivell d'estudis de l'informant. Per poder comprovar si ús i percepcions van de bracet, afegirem les respostes a la pregunta sobre la llengua que diuen que parlen a casa. El nivell d'ús familiar constitueix, en aquest sentit, el paràmetre que serveix per ordenar les regions segons el major o menor ús del valencià. Les regions que distingeixen les enquestes del SIES dins de la zona

⁴ Les dimensions de la mostra, 6.666 entrevistes personals, permet treballar amb un marge d'error estadístic del +/- 1,2% per al conjunt ponderat i del +/-3% per a cada regió. Interval de confiança de 95,5%. Per més detalls tècnics, consulteu [SIES](#).

⁵ Ninyoles (1992) ja va assenyalar, examinant el Padró Municipal de 1986, que la residència era la variable que millor definia els nivells de coneixement i ús social de la llengua entre la població valenciana.

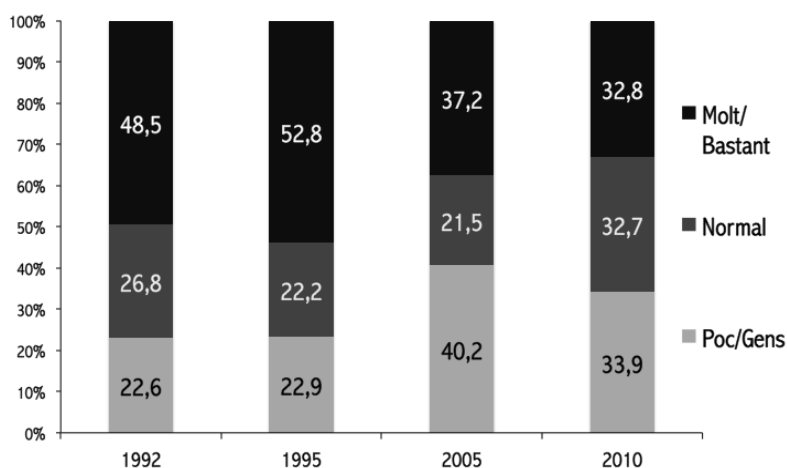
valencianoparlant i amb les comarques que les integren, són, per ordre decreixent segons el nivell d'ús del valencià, l'any 1995⁶, les següents:

- Regió d'Alcoi-Gandia: la Marina Alta, el Comtat, l'Alcoià, la Vall d'Albaida, la Safor.
- Regió de València: la Ribera Baixa, la Ribera Alta, la Costera, el Camp de Túria, el Camp de Morvedre.
- Regió de Castelló: la Plana Baixa la Plana Alta, l'Alcalatén, l'Alt Maestrat, el Baix Maestrat, els Ports.
- Àrea Metropolitana de València: València, l'Horta Nord, l'Horta Oest, l'Horta Sud.
- Regió d'Alacant: el Baix Vinalopó, l'Alacantí, les Valls del Vinalopó, la Marina Baixa.

2.1 Mesurant la vitalitat del valencià en el moment de l'entrevista

L'any 1992, la societat valenciana estava dividida entre els que percebien que el valencià s'usava entre normal i poc (49,4%) i entre els que pensaven que s'usava entre molt i bastant (48,5%). L'any 2010, en canvi, més del 60% de la població pensa que es parla normal o poc i només la tercera part, bastant. El gràfic 1 il·lustra perfectament que el canvi de tendència es produeix de manera brusca entre els deu anys que separen el moment de canvi polític en la Generalitat Valenciana, l'any 1995, i el 2005. Així, si en el trienni 1992-95 augmentava 4 punts percentuals la població que percebia que el valencià s'usava molt, en la dècada 1995-2005 aquesta percepció disminueix un 15,6% i puja espectacularment la percepció que s'usa poc (17,3%).

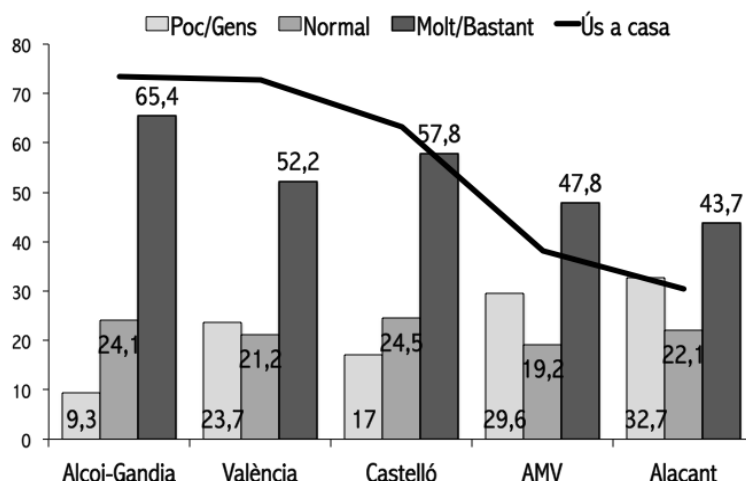
Per un altra banda, del període 2005-10 destaca, per sorprenent, l'increment de persones que considera que es fa un ús *normal* del valencià (de 21,5% a 32,7%), en detriment, això sí, de les persones que perceben que el valencià s'usa poc però també d'aquells que pensen que s'usa molt.

Gràfic 1. Mesura de l'ús del valencià al País Valencià en 1992, 1995, 2005 i 2010.

⁶ Per fixar aquest ordre ens basem en la proporció de població que declara parlar *freqüentment*, és a dir, sempre i generalment, valencià a cada regió en diferents àmbits: a casa, amb amics, al carrer, en les botigues tradicionals i en les grans superfícies. Cal tenir en compte un petit punt respecte a les regions d'Alacant i l'AMV i és que als àmbits més privats, com el familiar i les amistats, l'ús del valencià és més alt a l'AMV, mentre que als àmbits més públics, com les botigues i el carrer, ho és a la Regió d'Alacant.

El gràfic 2 mostra la distribució de les valoracions realitzades l'any 1995⁷ desagregades per regions. Hem afegit la freqüència amb què declaren parlar valencià a casa, concretament, l'ús que en fan de manera *preferent* (equivalent a la suma de 'sempre' i 'generalment') i que hem representat amb una línia. L'any 1995, el percentatge de gent que percep que el valencià en general es parla molt a les regions d'Alcoi-Gandia (65%), de València (52%) i de Castelló (58%) és més baix que el percentatge de gent que parla valencià a casa en aquestes mateixes regions (73%, 72% i 63% respectivament), és a dir que la gent creu que es parla menys del que en realitat es parla. Fixeu-vos que la línia d'ús sobrepassa la columna d'opinió en aquestes regions. En canvi, a l'àrea metropolitana de València ciutat i a la regió d'Alacant, el percentatge de persones que parla valencià a casa (38 i 30% respectivament), és inferior al de les persones que perceben que s'usa molt (48% i 44%), és a dir, que la gent creu que es parla més valencià del que en realitat es parla.

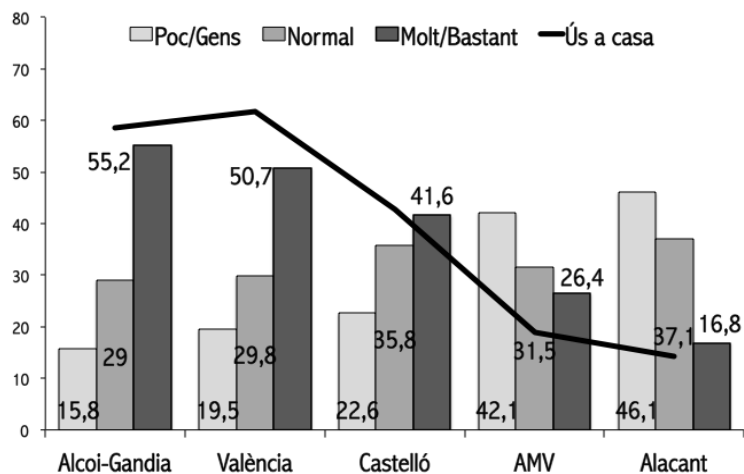

Gràfic 2. Distribució de la mesura de l'ús del valencià en general per regions l'any 1995

Existeixen per tant dues percepcions aparentment contradictòries que depenen, de fet, del nivell d'ús del valencià que es fa a la comarca o regió on resideixen. A les comarques de les regions de la zona valencianoparlant on menys es parla valencià en general, la gent creu que el valencià s'usa molt i, en canvi, a les comarques amb els nivells d'usos més elevats hom creu que el valencià es parla poc.

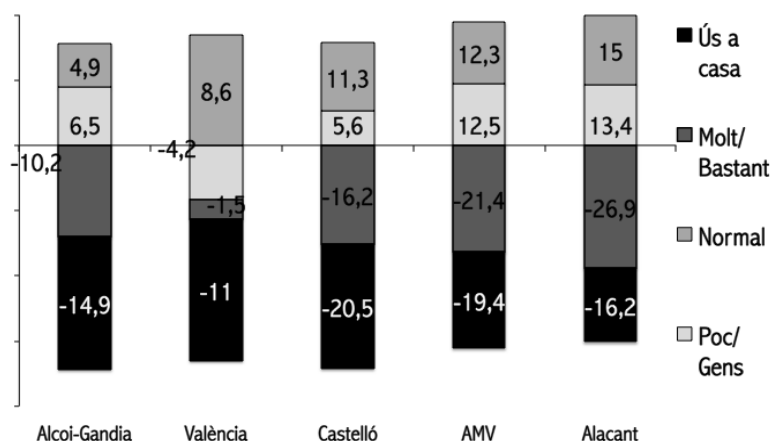
L'any 2010, deixant de banda que hi ha molta menys gent que parla valencià a casa en totes les regions, el patró de percepció és semblant al de l'any 1995, perquè la gent segueix apreciament que parla menys del que es parla en les zones en què l'ús del valencià és alt i creient, en canvi, que es parla més quan el nivell d'ús real és més baix. La principal diferència entre els dos gràfics és l'augment de persones que percep que el valencià s'usa poc.

⁷ L'any de partida serà el 1995 perquè de l'any 1992 ens faltaven dades de l'Àrea Metropolitana de València.

Gràfic 3. Distribució de la mesura de l'ús del valencià en general per regions l'any 2010

Els canvis que s'hi han produït durant aquest temps s'aprecien molt millor en representar l'evolució entre els dos anys en un nou gràfic.

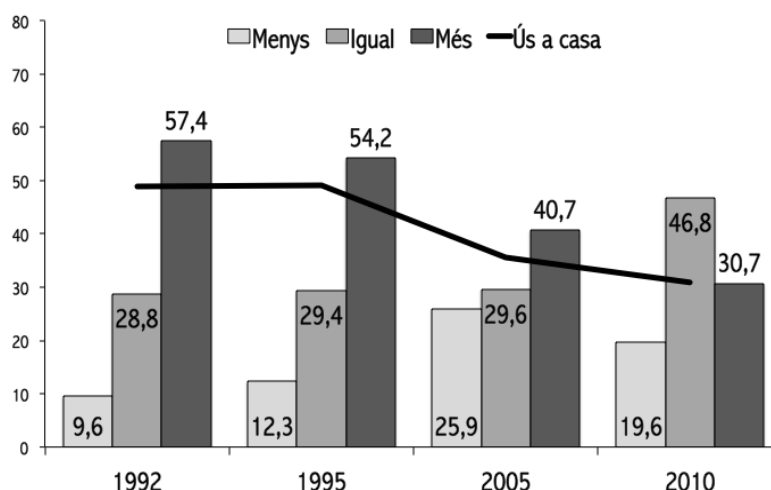
Gràfic 4. Evolució de la mesura de l'ús del valencià en general per regions: 1995-2010.

En quinze anys, el retrocés del valencià a la llar sobrepasa el 10% a totes les regions. També baixen més d'un 10% els valencians que perceben que el valencià s'usa molt, alhora que augmenten aquells que creuen que s'usa poc, excepte a la regió de València. Sembla haver-hi una relació entre l'ús que l'individu fa del valencià i la percepció de l'ús que es fa en general: a les zones on descendeix més el nombre de valencianoparlants augmenta proporcionalment el nombre de persones que pensa que s'usa poc i retrocedeix el que creu que s'usa molt.

Resumint, exceptuant la regió de València, els grans canvis es troben en el retrocés de l'ús del valencià i en la valoració que s'usa molt.

2.2 Valorant l'evolució de l'extensió social del valencià

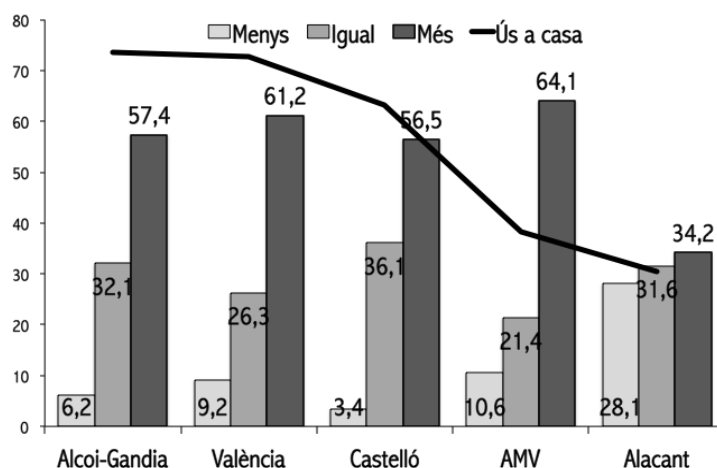
Les respostes a la pregunta «A nivell social, el valencià s'usa —més, igual, menys— que fa uns anys» en moments diferents ratifica el resultat de la pregunta comentada més amunt: el retrocés progressiu de l'ús del valencià a la llar va lligat a la percepció que té la població del fet que, efectivament, cada vegada es parla menys. Concretament, en 1995 un 49% de la població valenciana parlava valencià a casa i un 12% pensava que es parlava menys que feia uns anys. Quinze anys després, en 2010, l'ús del valencià a la llar ha retrocedit quasi 20 punts (amb només un 31% de població que el parla a casa) mentre que la percepció que s'usa menys ha augmentat 8 punts.

Gràfic 5. Percepció de com ha evolucionat l'ús del valencià al País Valencià en 1992, 1995, 2005 i 2010.

El canvi de tendència de l'ús del valencià en casa es produeix a partir del 1995, moment en què comencen a perdre's valencianoparlants a una velocitat vertiginosa: entre 1995 i 2005 al País Valencià en general desapareixen un 15% de parlants i entre 2005 i 2010, seguint amb la mateixa propensió, un altre 5%. En 15 anys, doncs, l'ús del valencià a casa ha retrocedit 20 punts. Deixant de banda aquest procés que ja hem analitzat en un altre lloc (Casesnoves, 2012), la dada que més sorprèn és aquest 47% de valencians que pensaven que el valencià s'usava en 2010 igual que feia uns anys, quan les dades sobre l'ús ens demostren tot el contrari, que s'usa menys. És cert però que a partir de l'any 1995, en consonància amb el retrocés del valencià a casa, disminueixen els que creuen que cada vegada s'usa més.

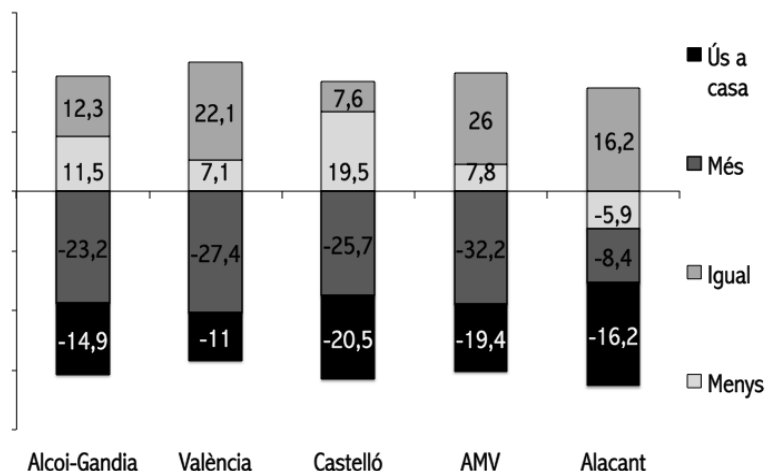
Per regions, els resultats per a l'any 1995 (gràfic 6) revelen que, llevat de la regió d'Alacant, la majoria de la població resident a les altres zones opinava que el valencià s'usava més que feia uns anys i eren minoritaris els que pensaven que s'usava menys. L'excepció alacantina va en paral·lel amb el nivell d'ús del valencià: a menor ús del valencià, menor percepció que s'usa més.

Gràfic 6. Percepció de com ha evolucionat l'ús del valencià per regions l'any 1995

Si ens fixem ara en els canvis originats entre l'any 1995 i la primera dècada del segle XXI (gràfic 7) comprovem que en una de les regions en què major proporció de població ha abandonat el valencià ha augmentat, de manera proporcional, la població que percep que s'usa menys. Es tracta de Castelló, amb un 20% de retrocés del valencià a casa i un 20% de persones que pensen que es parla menys. A l'Àrea Metropolitana de València, en canvi, tot i que també hi ha un 20% menys de valencianoparlants, no n'hi ha tants que pensen que el valencià s'usa menys i augmenten sobretot els que perceben que s'usa igual.

València, la regió en què menys ha baixat l'ús del valencià (11%) és també la zona on l'increment de persones que pensen que s'usa menys és menor (7%).

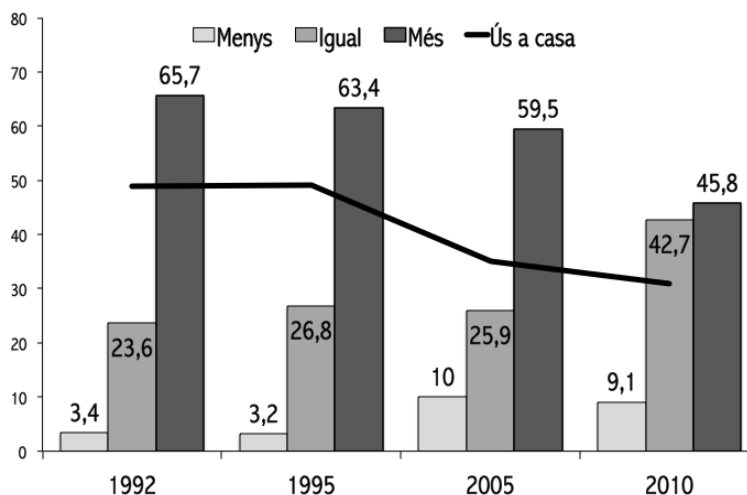
Gràfic 7. Evolució de la percepció de l'ús del valencià entre 1995 i 2010 per regions.

La proporció de població que percep que s'usa igual, malgrat les evidències, augmenta en totes les regions, especialment en la zona de València, que és on precisament retrocedeix menys el valencià. A l'AMV també hi trobem aquest increment, fins i tot més alt, malgrat la davallada del 20% d'ús del valencià.

En conclusió, podem dir que els canvis que s'hi han produït en l'ús oral del valencià a l'àmbit familiar no s'ajusten del tot a la percepció que té la població valenciana de la seva evolució.

2.3 Opinant sobre com hauria de ser l'ús del valencià

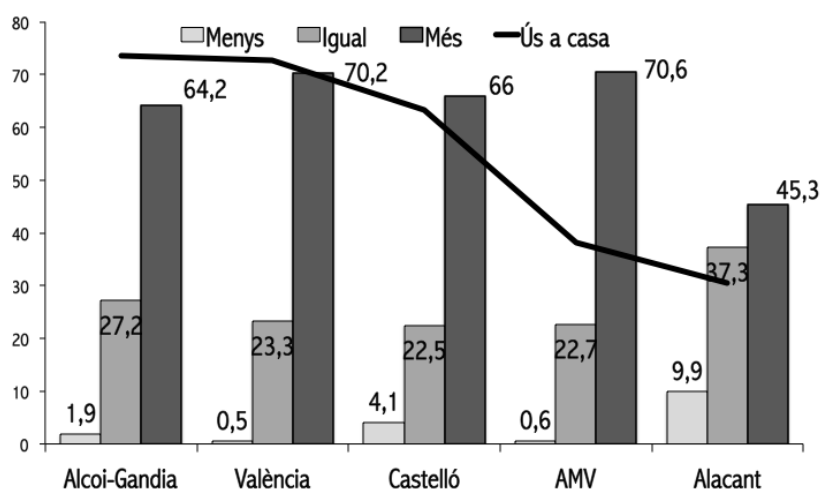
L'opinió majoritària dels valencians en relació amb la major o menor extensió de l'ús del valencià, si en el futur s'hauria d'usar més, igual o menys que en el moment en què van ser entrevistats, ha canviat força amb els anys. En 1992, el 65% de la gent pensava que el valencià hauria d'usar-se més i només un 3% menys. El mateix s'observa per a l'any 1995, amb petites variacions. En canvi, l'any 2005 les opinions dels valencians comencen a canviar i es redueix a un 60% el percentatge de població que pensa que hauria d'usar-se més, a l'hora que augmenta un 10% el que creu que hauria d'usar-se menys. Aquest canvi no es conseqüència d'un augment de l'ús del valencià, almenys a la llar familiar, perquè en realitat es parla menys. Aquest model d'opinió, aparentment contradictori amb la realitat, s'accentua l'any 2010, ja que minva encara més el percentatge de població que creu que hauria d'usar-se més (fins el 46%) paral·lelament al seu ús en la llar familiar (31%). L'estat d'opinió que a hores d'ara sembla generalitzar-se, el moment en què menys s'usa el valencià, és que ja està bé com està (amb un 43% de valencians que pensa que hauria d'usar-se igual).

Gràfic 8. Opinió de la població valenciana sobre el procés d'extensió del valencià (o en quina proporció s'hauria d'usar) en 1992, 1995, 2005 i 2010

Comparem l'estat d'opinió i l'ús del valencià a casa l'any 1995 i l'any 2010 per regions per comprovar, en primer lloc, si hi ha una zona que destaquí per tenir unes actituds més aviat negatives (quan no recolzen el procés d'extensió del valencià i pensen que s'ha d'usar menys) i, en segon lloc, per veure si se'n distingeix alguna per recolzar àmpliament l'extensió del valencià.

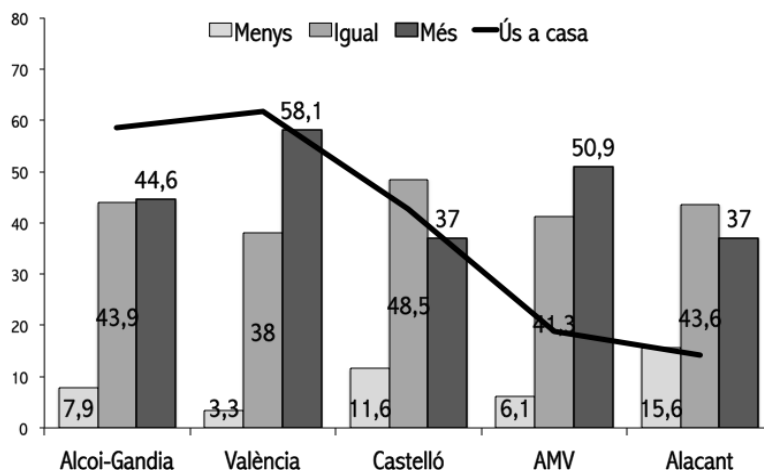
L'any 1995, la regió d'Alacant, la zona on es parlava amb menys freqüència valencià a casa (35%), mostrava també els índexs més alts de rebuig, amb un 36% de gent que opinava que s'hauria d'usar en les mateixes proporcions (malgrat el nivell tan baix) i un 7% totalment contrari. En general però, és cert que més de la meitat de la població de cada regió creia que s'havia d'usar més i que l'opció d'un ús inferior era minoritària, especialment al cap i casal del País Valencià.

Gràfic 9. Opinió de la població valenciana l'any 1995 sobre el procés d'extensió del valencià

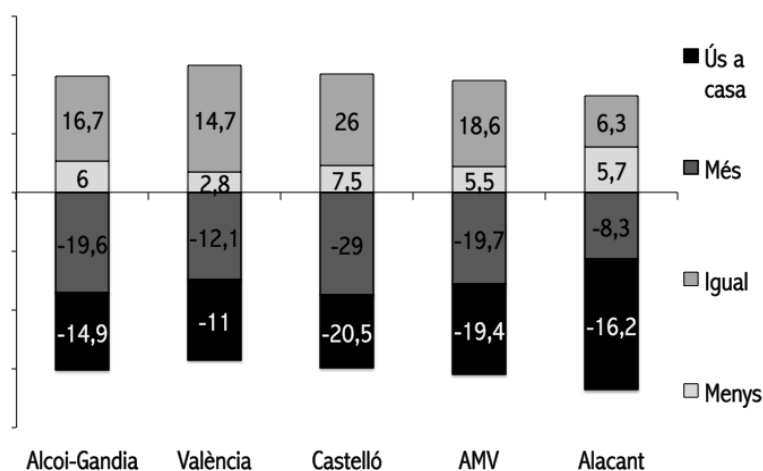
Dues dècades després, l'any 2010, la defensa del procés d'extensió del valencià ha deixat de ser l'opció majoritària i ha estat reemplaçada per un estat d'opinió no compromès, excepte a la zona de València i, en menor mesura, a l'AMV (amb un 58% i 51% respectivament de població que creu que el valencià hauria d'usar-se més). Les regions d'Alacant i Castelló presenten els nivells més baixos d'actituds favorables, amb un 37% de població estimant que el valencià hauria d'usar-se més, i alhora els nivells més alts d'actituds negatives. La regió de València es distingeix en sentit contrari: és la regió amb major proporció de població que parla valencià (62%) que suporta la normalització del valencià (58%) i amb menor presència de gent en contra (0,5%). Crida l'atenció la ciutat de València i la seva àrea metropolitana, ja que tot i tenir un nivell baix de valencianoparlants (no arriben al 20%), el nivell de demanda se situa al 50%.⁸

⁸ Sanjuan (2008) assenyala, a més a més, per l'any 2005, d'altres sectors igualment favorables a l'extensió del valencià: els usuaris del valencià, nascuts a la zona valencianoparlant i situats ideològicament a l'esquerra.

Gràfic 10. Opinió de la població valenciana l'any 2010 sobre el procés d'extensió del valencià

La il·lustració de l'evolució ajuda a visualitzar millor els canvis (gràfic 11). En totes les zones s'han produït els mateixos canvis de tendència sense excepció, amb Castelló al capdavant: s'han perdut persones a favor de la normalització del valencià i han augmentat les que estan en contra i, sobretot, les que no s'hi pronuncien i els sembla bé l'estat d'ús actual.

Gràfic 11. Evolució de les opinions sobre el procés d'extensió del valencià entre 1995 i 2010 per regions

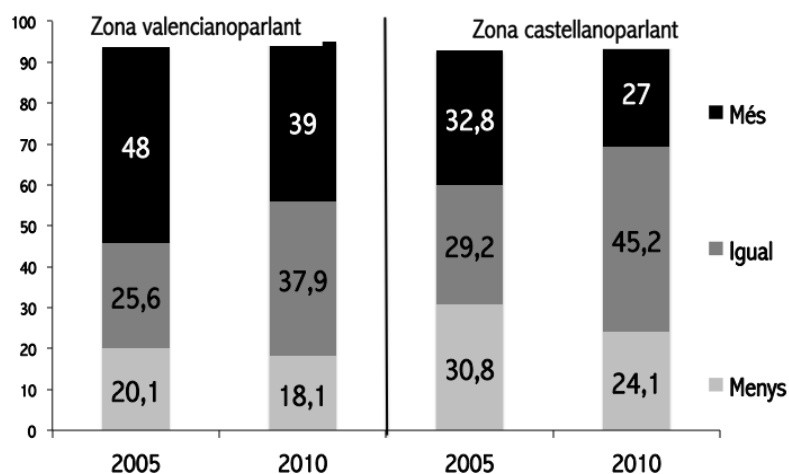
En resum, les actituds negatives envers l'extensió de l'ús del valencià han augmentat en aquests anys però, sobretot, ha baixat molt el gruix de població favorable. La societat valenciana del segle XXI, demogràficament i socialment diferent a la de fa només dues dècades, sembla desentendre's en general del procés de normalització del valencià. Això no obstant, hi ha sectors de la societat, concentrats especialment a la regió de València, que segueixen estant molt actius i que desitgen viure en un país normalitzat.

2.4 Pronosticant el futur del valencià

D'estadístiques sobre l'opinió del futur del valencià (corresponents a la pregunta de si creuen que s'usarà més, igual o menys) només en tenim dels dos últims anys en què es van fer les enquestes: 2005 i 2010. Les hem desagregades per zones històriques (gràfic 12) i hem pogut observar el següent estat d'opinions:

- A la zona valencianoparlant, l'any 2005 gairebé la meitat de la població era més aviat optimista i pronosticava un ús més gran del valencià. La proporció de pessimistes, aquells que pensaven que s'usaria menys, arribava al 20% i un terç albirava que seguiria igual. En 5 anys les opinions han canviat de manera considerable: l'any 2010 les persones situades a les posicions extremes perden punts (2 els pessimistes i 9 els optimistes) a favor de les que pensen que s'usarà igual (38%).

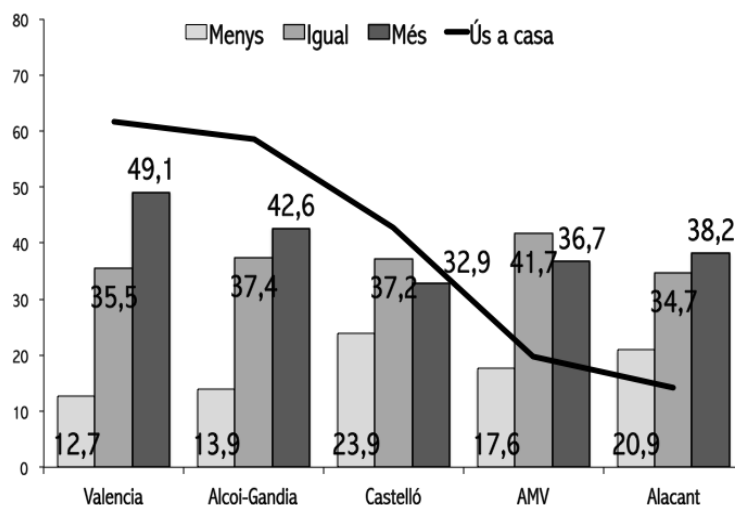
b) A la zona castellanoparlant, s'hi observa la mateixa tendència que a la valencianoparlant: la primera enquesta mostrava que la població es repartia en proporcions gairebé equivalents entre les tres opcions de resposta, mentre que a la segona, en caure els extrems, l'opció majoritària és la d'aquells que creuen que el valencià s'usarà igual (45%).

Gràfic 12. Opinió de la població valenciana els anys 2005 i 2010 sobre el futur del valencià per zones lingüístiques

Els canvis que s'hi han produït durant aquest període van en la mateixa direcció que els canvis en la percepció de com ha anat evolucionant l'ús del valencià i que els canvis en les actituds: la majoria de valencians no només pensen que la seua llengua s'usa igual que fa uns anys (secció 2.2) i que hauria d'usar-se igual (secció 2.3), sinó que a més creuen que en el futur s'usarà també igual.

L'enquesta de 2010 mostrava diferències rellevants entre les regions de la zona valencianoparlant. Així, les zones amb major nombre d'usuaris del valencià, València i Alcoi-Gandia, eren també les que tenien major proporció d'optimistes (50% i 43%) i menor de pessimistes (13% i 14% respectivament). La regió d'Alacant, amb el nivells d'ús més baix, no era, en canvi, la zona més pessimista, lloc que ocupava Castelló. I és que el que resultava sorprenent aquí era la gran proporció de persones que pronosticaven un menor ús del valencià (24%) en comparació amb el nombre d'usuaris (43%) a Castelló, així com la proporció d'optimistes (38%) en relació amb els usuaris (14%) a Alacant. L'AMV, per una altra banda, es distingeix per tenir la proporció de població més gran que pensa que s'usarà igual (42%).

Gràfic 13. Opinió de la població valenciana l'any 2010 sobre el futur del valencià per regions

En resum, sembla existir una relació entre nivell d'usos i expectatives de futur del valencià expressada en els termes següents (i amb l'excepció de Castelló): quan més parlem valencià, menor expectatives tenim que es parlarà menys en un futur. El cas de Castelló podria explicar-se a partir de l'evolució que ha tingut el valencià en aquesta regió aquests últims anys, ja que té *l'honrosa distinció* d'haver aconseguit perdre el percentatge més alt de valencianoparlants, concretament, un de cada vint.

3 Una caracterització *opinable* dels valencians

Per arribar a una caracterització de la població actual segons les seves percepcions i valoracions lingüístiques hem hagut de creuar les quatre preguntes de les enquestes. Les possibles combinacions d'aquestes quatre preguntes amb les tres opcions de resposta de cadascuna ens haguessin donat un total de 48 caracteritzacions. L'exhaustivitat no era *per se* el nostre objectiu però, i per això vam decidir relacionar les preguntes i respostes que ens semblaven més viables i entenedores. En primer lloc, la valoració de l'ús actual del valencià (analitzada més amunt, a l'apartat 2.1) es va creuar amb la de l'ús futur (apartat 2.4) en un intent de classificar les persones en un quadrant amb dues coordenades: la del de *pessimisme* versus *optimisme* i la de *objectivitat* versus la *subjectivitat*. Per això, vam reduir les tres o quatre opcions de resposta de les preguntes a només dues, i vam obtenir 4 tipus de persones (2 per cada pregunta), com mostrem a les figures següents.

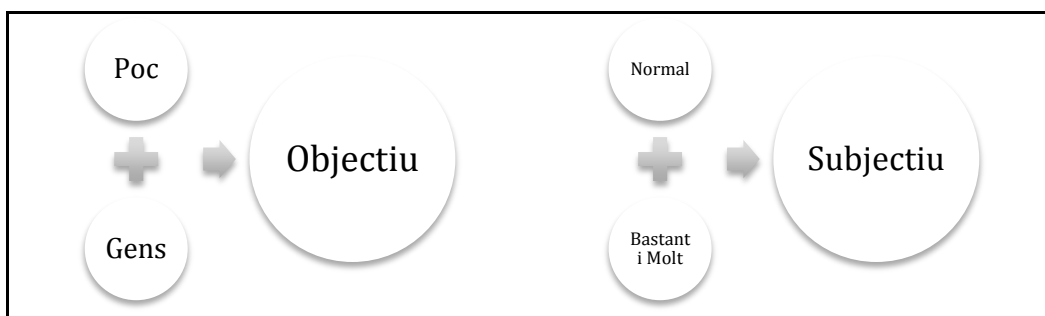

Figura 1. Reducció de respostes de la pregunta *El valencià s'usa actualment...* i tipus de persones

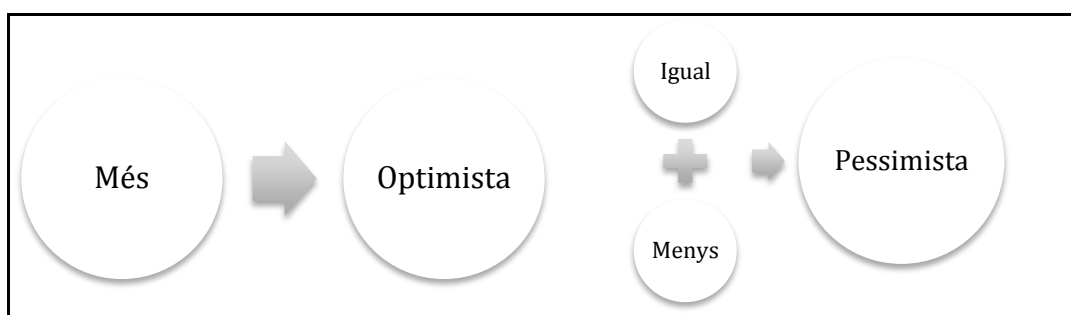

Figura 2. Reducció de respostes de la pregunta *Creu que el valencià s'usarà en un futur...* i tipus de persones

Tenint en compte l'evolució i la situació actual de l'ús del valencià al País Valencià (vegeu Casesnoves, 2012) qualifiquem d'‘optimista’ el fet de creure que el valencià s'usarà igual i/o més en un futur i de ‘pessimista’ (per no tenir un nom més apropiat) el que considera que s'usarà menys. Per un altra banda, serà més aviat ‘objectiu’ pensar que el valencià s'usa poc que situar el seu nivell entre la normalitat i un grau més considerable (bastant i molt), valoració que qualifiquem de ‘subjectiva’.

De l'encreuament de les dues preguntes amb les dues opcions de resposta resultants obtenim el següent quadrant amb quatre tipus de persones:

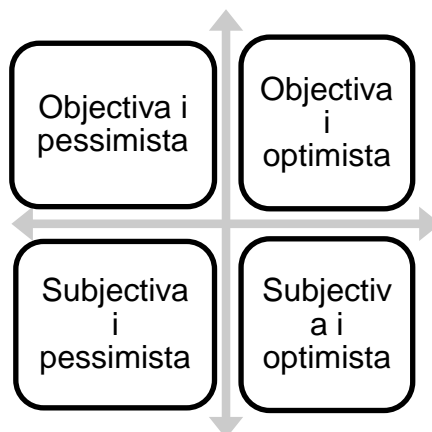
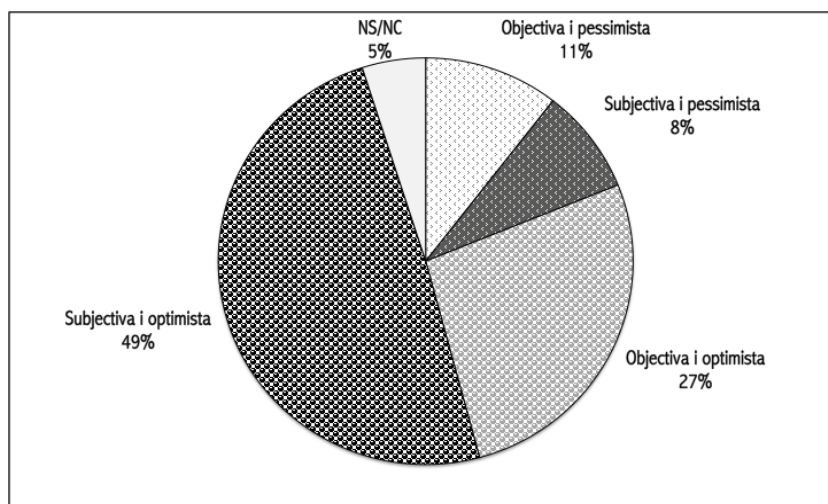

Figura 3. Quadrant optimisme versus pessimisme i realisme versus idealisme

Les persones 'objectives i pessimistes' són aquelles que creuen que el valencià s'usa actualment poc o de manera insuficient i que, a més, s'usarà, en un futur, menys; les 'objectives i optimistes', les persones que també opinen que el valencià s'usa poc però que s'usarà igual o més. Els valencians que creuen que el valencià s'usa de manera suficient actualment però que s'usarà menys en un futur els qualifiquem de 'subjectius i pessimistes' i els que, en canvi, pensen que s'usarà més de 'subjectius i optimistes'. El gràfic 14 il·lustra la freqüència d'aquests tipus de persones en la mostra.

Gràfic 14. Tipus de persones segons la seva percepció del nivell d'ús actual i futur del valencià

D'aquesta figura crida l'atenció la quantitat de valencians optimistes, és a dir, que creuen que el nivell d'ús de valencià seguirà sent el mateix en uns anys o fins i tot major, especialment entre els més subjectius, entre aquells que consideren que ja és suficient el seu ús actual. Es conformen amb una realitat que no valoren objectivament i pronostiquen un futur per la llengua totalment errat, si ens atenim al retrocés de l'ús del valencià en els últims 15 anys.

En segon lloc, vam creuar la pregunta sobre la valoració que fa l'informant de l'ús del valencià en el moment de l'entrevista en relació amb fa uns quants anys (vegeu apartat 2.2) amb la pregunta que mesura la necessitat que el seu ús sigui major, igual o menor (apartat 2.3) per obtenir una classificació de les persones en un altre quadrant que, aquest cop, mesuraria el *realisme* versus l'*idealisme* i la posició

favorable o *contrària* a l'extensió de l'ús social del valencià. Vam simplificar igualment les opcions de resposta, de tres a dues, com mostrem a continuació.

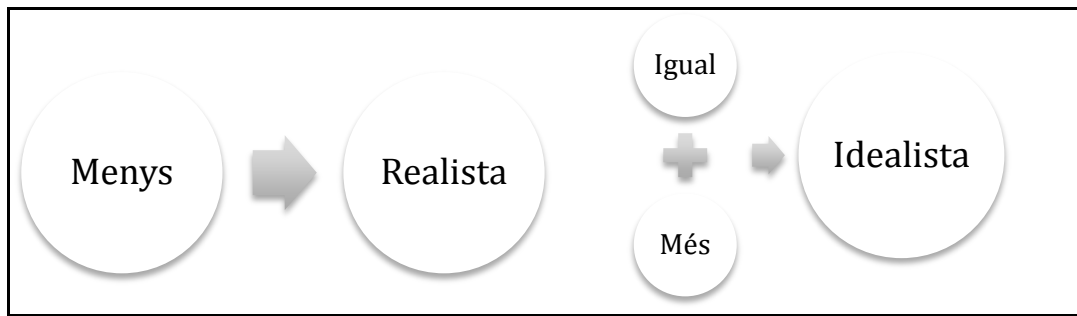

Figura 4. Reducció de respostes de la pregunta *El valencià s'usa... que fa uns anys i tipus de persones*

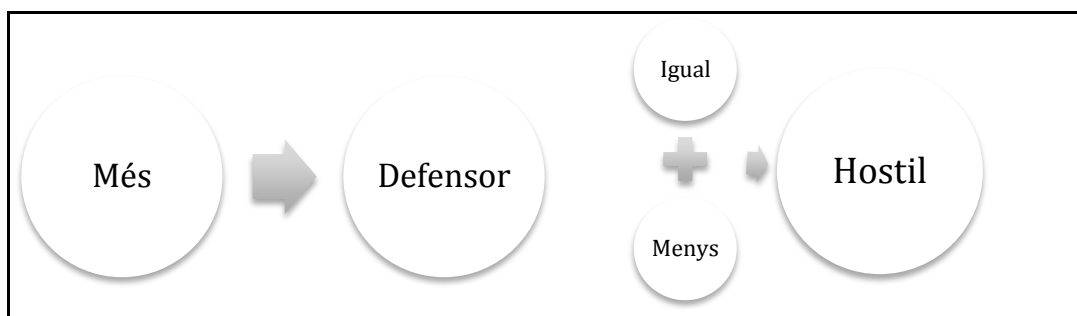

Figura 5. Reducció de respostes de la pregunta *Creu que el valencià hauria d'usar-se... i tipus de persones*

En creuar sobre un quadrant tots tipus de persones obtenim un altra possible classificació dels valencians segons les seves valoracions sobre l'ús del valencià.

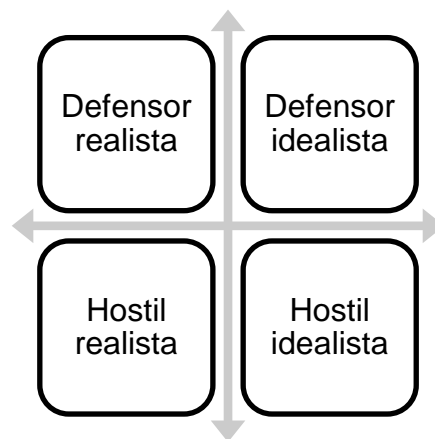
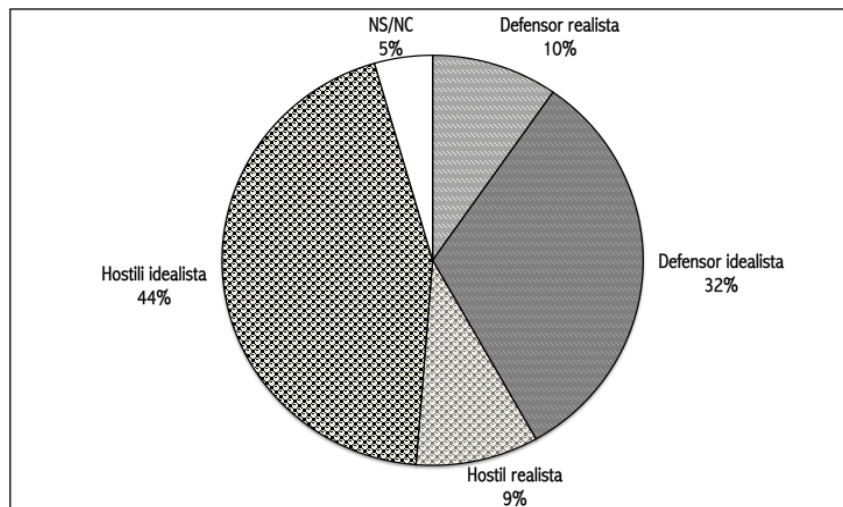

Figura 6. Quadrant dels realistes versus idealistes i dels defensors versus detractors

Els valencians 'realistes' seran aquells que perceben que el valencià s'usa menys i podran ser favorables i *defensors* del procés d'extensió social del valencià si creuen que hauria d'usar-se més o contraris i *hostils* si pensen que s'ha d'usar igual o fins i tot menys. Els valencians 'idealistes' serien aquells que consideren que el valencià s'usa igual o fins i tot més que fa uns anys i podran, igualment, estar a favor o en contra de la normalització lingüística. La distribució de tots quatre tipus en la nostra mostra queda il·lustrada a la següent figura.

Gràfic 15. Tipus de persones segons la seva percepció de l'evolució de l'ús del valencià i de la seva opinió favorable o contrària a la seva extensió social

Més de la meitat dels valencians no volen que s'incrementi l'ús del valencià en un futur i el 44% d'aquests creuen que es parla igual o fins i tot més que fa uns anys (els anomenats 'hostils idealistes'). El tipus de persones més refractari a un procés de normalització del valencià no arriba al 10%. Es tracta dels 'hostils realistes', que tot i avaluar correctament l'evolució del valencià, ben conscients que cada vegada es parla menys, tot i així defensen i preconitzen una situació en què el nivell d'ús del valencià hauria de ser menor o, en tot cas, el mateix. A l'altre extrem ens trobem amb un percentatge similar de persones, 10%, igualment 'realistes' i doncs conscients del retrocés del valencià que, en canvi, creuen que el seu ús no és suficient i que hauria de parlar-se més.

4 Una caracterització particular dels valencians i una de singular sobre les persones que estan en contra del valencià

Sabent la quantitat de persones que hi ha de cada tipus, ens quedarà per saber com són, quines característiques presenten i en quines regions del País Valencià es troben localitzades. Ens interessen molt particularment quatre grups que es caracteritzen per tenir opinions i expectatives contraposades.

De la figura 3, ens centrarem tant amb els més 'crítics', els que tenen una visió objectiva de la realitat del valencià, però pessimista en relació amb el seu futur (els 'objectius i pessimistes'), com amb els més 'il·lusos', aquells que han distorsionat la realitat de la llengua i l'encaren amb optimisme (els 'subjectius i optimistes'). De la figura 6, ens atrau el grup de persones que no volen que el valencià es parli (els 'realistes i hostils') i alhora el grup que defensa una major extensió del seu ús (els 'realistes i defensors').

D'antuvi, hem de dir que parlem en termes de freqüència relativa i que, per tant, no farem afirmacions categòriques. Hem d'anar en compte i discernir quines característiques sociodemogràfiques ens ajuden a caracteritzar-ne millor un tipus que un altre. Com veurem no és un treball fàcil perquè el ventall d'opinions i valoracions sobre el valencià està repartit de manera més uniforme que no desigual per totes les categories socials.⁹

4.1 Els crítics: objectius i pessimistes

Recordem que els 'crítics', que representen l'11% del total de la mostra, són aquells que creuen que el valencià s'usa poc i, a més a més, que en el futur s'usarà encara menys. Gairebé la meitat dels crítics, el

⁹ La descripció de les característiques està basada en els resultats de taules de contingència.

46%, ha nascut a la zona valencianoparlant, el 19% a la zona castellanoparlant del País Valencià, el 18% a una altra Comunitat Autònoma i el 17% a l'estranger. La majoria viuen a llocs on el nivell de castellanoparlants és molt elevat i l'ús del valencià baix: comarques de la zona castellanoparlant i de la regió d'Alacant. De fet, les tres quartes parts parlen freqüentment castellà i només 22% valencià. La percepció del nivell d'ús del valencià està relacionat, per tant i en gran mesura, amb l'ús que en fa el mateix parlant. Per un altra banda, dintre d'aquest grup trobem que hi ha més homes (53%) que no dones (46%) i que més de la meitat estan ocupats en el sector de serveis, concretament el 54%.

4.2 Els ingenus: subjectius i optimistes

Recordem que la ingenuïtat és aquí sinònim d'idealitat, tal com es defineix al diccionari, que no té cap existència sinó és en la imaginació. Efectivament, no és real, com així ho demostren les dades, que el valencià s'usa molt i és d'ingenus creure que s'usarà més en el futur quan la tendència que s'arrossega de dècades va en sentit contrari. Aquesta visió ideal del valencià la presenten la meitat de la mostra (que representen, no ho oblidem, la totalitat dels valencians) i es caracteritzen per presentar amb major freqüència les característiques següents: haver nascut a la zona valencianoparlant (60%), viure en una regió en què el nivell d'ús del valencià és força elevat (61%), la regió de València que comprèn bona part de les comarques centrals i la regió d'Alcoi-Gandia, ser dona (53%), major de 55 anys (31%), no ubicar-se o autoposicionar-se políticament (33%) i tenir un nivell màxim d'estudis primaris (33%).

4.3 Els simpatitzants o defensors: realistes i favorables

Els simpatitzants, un minso 10% del total, serien unes persones realistes, que tal com aquí les hem descrites són aquelles que pensen que el valencià s'usa cada vegada menys, favorables al procés de normalització del valencià. Aquest tipus de gent ha nascut majoritàriament a la zona valencianoparlant del País Valencià (68%), resideix a l'Àrea Metropolitana de València (35%), és jove (el 59% tenen entre 15 i 44 anys), han assolit un nivell d'estudis força alt (el 40% va acabar el batxiller superior o ha cursat una carrera universitària), estan treballant (42%) i parlen freqüentment valencià a casa (43%). El sexe de la persona no es una característica rellevant i políticament podem dir que el 23% s'ubica entre el centre-esquerra i l'esquerra.

4.4. Els hostils: realistes i contraris

El 9% de valencians s'oposa radicalment al procés d'extensió social del valencià. Es tracta de persones que hem qualificat d'*hostils* perquè, tot i saber que el valencià ha patit un greu retrocés, pensa que hauria d'usar-se igual o fins i tot menys encara. El 23% dels hostils ha nascut en una altra comunitat autònoma (que no siguin ni Catalunya ni les Balears) i resideix, en un 32%, a la regió d'Alacant. Trobem més homes (54%) que no dones, majoritàriament situats entre el centre i la dreta (59%) i, sobretot, parlants de castellà (el 74% dels hostils declara parlar-lo freqüentment a casa).

5 Conclusions

En aquest article hem volgut omplir un buit que s'arrossega des de fa dècades, concretament, des que comencen a publicar-se i a difondre's els resultats de les enquestes sobre el valencià anomenades *de coneixement i ús*. Justament, les publicacions que generen aquestes dades s'han centrat en aquests dos darrers aspectes obviant sovint tractar les preguntes d'opinió i valoració sobre l'ús del valencià. Des d'una perspectiva cronològica hem presentat, en la primera part, els canvis que s'han produït tant en l'ús del valencià com, sobretot, els canvis ocorreguts en la percepció i valoració que en fan els mateixos valencians. En aquest sentit, hem vist com els dos tipus de canvis van de bracet perquè retrocedeix tant l'ús efectiu (declarat) del valencià com la percepció que s'usa bastant. Paral·lelament, la percepció que cada vegada s'usava més ha anat reculant a favor tant dels qui pensen que no hi ha canvis, que s'usa igual, com la d'aquells que creuen que s'usa menys. Per una altra banda, les actituds i opinions favorables al procés d'extensió del valencià han anat disminuint alhora que augmentaven els parers que s'hauria de mantenir igual i també, tot i que en menors proporcions, que hauria de ser menor. Finalment, pel que fa a les expectatives de futur per al valencià, encara que només tenim dades de les últimes enquestes (2005 i 2010)

i que el recorregut cronològic es limita a cinc anys, el canvi de tendència es feia igualment evident: els resultats de l'enquesta de l'any 2005 mostraven que l'opció majoritària a la zona valencianoparlant era que el valencià s'usaria més, mentre que a la zona castellanoparlant les opcions de si usaria més, igual o menys, es repartien entre la població en proporcions semblants. Només cinc anys després i en totes dues zones lingüístiques l'opció que s'usarà igual havia augmentat més de 10 punts en detriment, sobretot, de l'opinió que s'usaria més.

Des d'una perspectiva sincrònica, l'anàlisi de l'enquesta 2010 ens ha permès tipificar la població valenciana segons les seves opinions i consideracions sobre l'evolució del valencià. Dels *crítics* cal recalcar que són *pessimistes*, que viuen en comarques en què es parla poc valencià i que majoritàriament estan ocupats en el sector serveis. Dels *ingenus* subratllem el seu *optimisme*, força explicable si tenim en compte que resideixen en les comarques on es parla més sovint valencià. Altrament, i en relació amb les actituds envers el procés d'extensió social del valencià, hem de dir que els *hostils* o *contraris* a aquest procés es caracteritzen per ser majoritàriament castellanoparlants i ubicats políticament a la dreta. La nota esperançadora per al valencià la posen els *defensors* de la normalització perquè la majoria són joves, han assolit un nivell d'estudis alt i viuen a l'Àrea Metropolitana de València.

El reclam de la societat valenciana d'un procés força més ampli d'extensió social del valencià ha anat minvat amb els anys en perfecta sintonia amb el mateix ús que se'n feia. La situació general amaga però, importants diferències territorials. Així i tot, no hi ha cap regió que no hagi patit tant un retrocés en l'ús de la llengua com en les opinions favorables a la normalització durant els 15 anys que van de 1995 a 2010. La tendència que s'arrossega de fa anys no convida a l'esperança però, d'un altra banda, hem de subratllar que els valencians favorables i grans defensors del valencià es troben entre els joves valencianoparlants. Si, a més, tenim en compte que el context polític (amb gairebé 20 anys de governs populars i tota la seva política de *contraplanificació* lingüística)¹⁰ està començant a canviar, podem, posant-nos del costat dels optimistes, esperar veure, en els pròxims anys, alguna millora en l'ús del valencià, almenys en aquelles regions on avui hi ha més quantitat de valencianoparlants.

¹⁰ Vegeu Pradilla, 2002.

Bibliografia

- AVL (ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA) (2005) *Llibre blanc de l'ús del valencià- I. Enquesta sobre la situació social del valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- ALCARAZ, M.; OCHOA, J. I FERRAN, I. (2004) "La LUEV, en via morta". *Revista de Llengua i Dret*, núm. 41, p. 105-139.
- BALDAQUÍ ESCANDELL, J.M. (2004) *La percepció de la vitalitat etnolingüística pels jòvens de l'Alacantí*. Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana /Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- BOURHIS, R.Y. ; GILES, H I ROSENTHAL, D. (1981) "Notes on the construction of a 'Subjective Vitality Questionnaire' for ethnolinguistic groups". *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, núm. 2 (2), p. 145-155.
- CASESNOVES FERRER, R. (2012) "El valencià en 25 anys (I): com són els seus parlants?". *Revista de Llengua i Dret*, núm. 58.
- CEC (CONSELLERIA D'EDUCACIÓ I CIÈNCIA). (1989) *El valencià en el sector terciari avançat*. València. València: Generalitat Valenciana.
- , (1990) *L'ús del valencià a l'administració autonòmica*. València: Generalitat Valenciana.
- FLOR, V. (2011) *Noves glòries a Espanya. Anticatalanisme i identitat valenciana*. Catarroja- Barcelona: Editorial Afers.
- GILES, H. BOURHIS, R.Y I TAYLOR, D.M. (1977) "Towards a theory of language in ethnic group relations" Dins GILES, H. (ed.) *Language Ethnicity and Intergroup Relations*. London: Academic Press, p. 307-348.
- GILES, H. I JOHNSON, P. (1987) "Ethnolinguistic identity theory : a social psychological approach to language maintenance". *International Journal of the Sociology of Language*, núm. 68, p. 69-99.
- GILES, H. AND VILADOT, M.A. (1994) "Ethnolinguistic differentiation in Catalonia". *Multilingua*, núm. 13-3, p. 301-312.
- MERTON, R.K. (1949) *Social theory and social structure*. Nova York: Free Press.
- NINYOLES, R.L. (1969) *Conflicte lingüístic valencià. Substitució lingüística i ideologies diglòssiques*. València: Eliseu Climent.
- , (1992) "Sociología de la lengua" Dins: GARCÍA FERRANDO, M. (coord.) *La Sociedad Valenciana de los 90*. València: Alfons el Magnànim/ Generalitat Valenciana, p. 421-438.
- PITARCH, V. (1994) *Parlar i (con)viure al País Valencià*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- PRADILLA, M.À. (1999) "El secessionisme lingüístic valencià" Dins: PRADILLA, M.À. (ed.) *La llengua catalana al tombant del mil·leni*. Barcelona: Empúries, p. 153-202.
- , (2002) "La política lingüística contemporània al País Valencià". *Treballs de sociolingüística catalana*, núm. 16, p. 101-119.
- , (2008) *La tribu valenciana. Reflexions sobre la desestructuració de la comunitat lingüística*. Benicarló: Onada.
- ROS, M.; CANO, H. I HUICI, J.I . (1987) "Ethnolinguistic vitality and social identity: their impact on ingroup bias and social attribution". *International Journal of the Sociology of Language*, núm. 108, p. 145-166.

SANJUAN MERINO, X. (2008) “L’evolució social del valencià (1983-2005)” Dins: ROS, H. (coord.) *Llibre blanc de l’ús del valencià- II. Iniciatives per al foment del valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.

STEPV (SINDICAT DE TREBALLADORS I TREBALLADORES DE L'ENSENYAMENT DEL P.V). (2008) *25 anys de la Llei d'Ús. Informe sobre l'ensenyament en valencià*. València: Intersindical valenciana.

VILADOT, M.A (1989) “Anàlisi de la vitalitat subjectiva del català d’una mostra de joves catalans”. *Revista de Catalunya*, núm. 27, p. 56-71.

———, (1991) “Identitat ètnica i pluralisme cultural i lingüístic”. *Revista de Catalunya*, núm. 47, p. 26-40.

———, (1992) “Percepció de la Vitalitat Etnolingüística i Identitat Social”. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 10, p. 125-129.

———, (1993) *Identitat i vitalitat lingüística dels catalans*. Barcelona: Columna.

———, (1998) “Vitalidad (etno)lingüística i identitat al grup de pertinença. Un estudi comparatiu entre frisons i catalans” Dins: INSTITUT DE SOCIOLINGÜÍSTICA CATALANA (ed.) *Actes de la cinquena trobada de sociolingüistes catalans*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, p. 324-334.

VILADOT, M.A I ESTEBAN, M. (2009) “Relacions entre la identitat catalana i la percepció de vitalitat etnolingüística en una mostra d’estudiants universitaris” *Digithum*, 11. UOC. [artículo en línea, fecha consultada: 22/12/2209] <<http://digithum.uoc.edu>>

VILADOT, M.A I SIGUAN, M. (1992) “Aproximación empírica a la Teoría de la Identidad Etnolingüística en el contexto catalán”. *Anuario de Psicología*, núm. 52, p. 79-93.

YTSMA, J.M.; VILADOT, M.A. I GILES, H. (1994) “Ethnolinguistic vitality and ethnic identity: some Catalan and Frisian data”. *International Journal of the Sociology of Language*, núm. 108, p. 63-78.